

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Viola

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ZEMLINSKÉHO KVARTETO

Markéta Sádecká

Vedoucí práce : Mgr. Karel Untermüller

Oponent práce: MgA. Kristina Nouzovská

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: Bakalář

Praha, 2016

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Musical arts

Viola

BACHELORS´S THESIS

ZEMLINSKY QUARTET

Markéta Sádecká

Vedoucí práce: Mgr. Karel Untermüller

Oponent práce: MgA. Kristina Nouzovská

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: Bachelor of arts (BcA.)

Prague, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou/disertační práci na téma

ZEMLINSKÉHO KVARTETO

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

ABSTRAKT

Práce je zaměřena na Zemlinského kvarteto, pojednává o jeho vzniku, zásadních okamžicích, profesionálním i osobním životě jeho členů. Zabývá se i osobností Alexandra Zemlinského se zaměřením na jeho komorní tvorbu. Jelikož je Zemlinského kvarteto mladý soubor, není jeho historie rozsáhlá, ale přesto si zaslouží naši pozornost.

ABSTRACT

The thesis is aimed to Zemlinsky quartet, dealing with its appearance, the most important moments and professional as well as personal lives of its members. It is also describes the personality of Alexander Zemlinsky with the preoccupation of his chamber work. Even though the Zemlinsky quartet is a young ensemble without a very large history, it definitely deserves our attention.

OBSAH:

Úvod	9
1. Představení kvarteta	10
1.1 Přejmenování	11
1.2 Členové - životopis	11
2. Alexander Zemlinsky	13
2.1 Nadace Alexandra Zemlinského	15
3. Zemlinského kvarteto	16
3.1 Vznik kvarteta	16
3.2 Členové kvarteta.....	16
3.3 Studijní začátky kvarteta a první pedagogové	17
3.4 Významné okamžiky po studiích	17
3.5. Zkoušení.....	17
4. Koncertování, soutěže, nahrávky	19
4.1 První koncert	19
4.2 Soutěže	19
4.3 CD a ceny za nahrávky	20
4.4 Koncertní turné	21
4.5 Nejhezčí turné	21
4.6 Plány do blízké budoucnosti	22
4.7 Největší úspěch	22
5. „Zemlinského kvarteto hraje Zemlinského“	23
5.1 Smyčcový kvartet č.1	23
5.2 Smyčcový kvartet č.2	24
5.3 Smyčcový kvartet č.3	24
5.4 Smyčcový kvartet č.4	25
5.5 Smyčcový kvintet	25

5.6 Dvě věty pro smyčcový kvartet	25
5.7 Mailblumen blühten überal	26
6. Mimokvartetní aktivity	27
6.1 Pedagogický činnost	27
6.2 Rodinný život	27
6.3 Volný čas	27
Závěr	29
Prameny	30
Přílohy	31

ÚVOD

Zemlinského kvarteto je velmi mladý soubor, který vznikl v 90. letech a i přesto je velmi známý a žádaný nejen u nás, ale i po celém světě.

Komorní hra je mi velmi blízká jak množstvím krásných skladeb v podstatě jakéhokoliv období, tak především detailní prací, která je v jakémkoliv komorním uskupení nutná. Osobně mám z komorních souborů nejradši smyčcové kvarteto, z tohoto důvodu jsem si vybrala téma Zemlinského kvarteto, které obdivuji již delší dobu pro jejich umělecké kvality, nadšení a lásku k hudbě a v neposlední řadě pro jejich manažerské schopnosti a dovednost se v dnešní době tímto oborem uživit.

Jelikož je kvartet velmi mladý a není o něm mnoho materiálů, jako jsou např. knihy, byl stěžejním zdrojem pro mou práci rozhovor a elektronická korespondence s violistou Zemlinského kvarteta Petrem Holmanem, který mi poskytl veškeré informace a odpovědi na mé dotazy.

Cílem mé práce je shrnutí dosavadního uměleckého života tohoto výborného kvarteta a doufám že i přiblížení jejich profesního života veřejnosti.

V první kapitole stručně představuji Zemlinského kvarteto, od vzniku, po přejmenování souboru až po současnost. Dále se věnuji jednotlivým členům a jejich profesním úspěchům.

V druhé kapitole se zabývám osobností Alexandera Zemlinského, jeho životem, působením v Praze a jeho významem v hudbě. Také přibližuji fungování a význam Nadace Alexandera Zemlinského ve Vídni.

Třetí kapitola je zaměřená čistě na Zemlinského kvarteto, na vznik a jejich začátky, jejich studium i zásadní okamžiky a na samotné zkoušení.

Čtvrtá kapitola se pak zabývá konkrétními úspěchy souboru – koncerty, soutěžemi, nahrávkami a oceněními.

V páté kapitole jsem se zaměřila na komorní tvorbu A. Zemlinského a na provedení těchto skladeb přímo Zemlinským kvartetem.

Šestou kapitolu jsem pak věnovala mimokvartetní činnosti jednotlivých členů, ať už jde o činnost hudební či nehudební.

1. PŘEDSTAVENÍ KVARTETA¹

Již od svého založení v roce 1994 soubor navazuje na bohatou tradici české kvartetní školy. Během studií na Pražské konzervatoři a později na Akademii múzických umění v Praze soubor vedli členové renomovaných komorních těles - Kvarteto hl. m. Prahy, Talichovo, Kocianovo a Pražákovo kvarteto. Rovněž se účastnilo mistrovských kurzů u nás i v zahraničí. V letech 2005-2008 soubor studoval kvartetní hru u legendárního pedagoga a primária LaSalle Quartet - Waltera Levina.

V letech 2006-2011 vyučovali členové Zemlinského kvarteta jako asistenti na Musikakademie Basel ve Švýcarsku. Ve stejné době se pedagogicky i organizačně podíleli na Mezinárodní hudební akademii v Plzni. František Souček a Petr Holman v současné době působí jako profesoři na Pražské konzervatoři.

V roce 2010 se stalo kvarteto vítězem mezinárodní soutěže smyčcových kvartet ve francouzském Bordeaux, je také laureátem mezinárodních soutěží smyčcových kvartet v kanadském Banffu (2007), v Praze - Pražské Jaro (2005) a v Londýně (2006), kde zároveň získalo cenu publika. Zvítězilo též na dalších soutěžích v Čechách i na Slovensku - např. Beethovenův Hradec (1999), soutěž B. Martinů (2004) nebo New Talent Bratislava (2003). V roce 2005 byla kvartetu udělena Cena Českého spolku pro komorní hudbu a v roce 2009 cena Nadace Alexandra Zemlinského ve Vídni.

Jeho repertoár tvoří více než 200 děl předních českých i světových skladatelů a zahrnuje také nové kompozice současných autorů. Soubor natočil mnoho nahrávek pro Český rozhlas včetně kompletního kvartetního díla F. X. Richtera. Od roku 2007 natáčí kvarteto exkluzivně pro francouzskou firmu Praga Digitals. Jejich první společný projekt - soubor čtyř CD s ranou tvorbou Antonína Dvořáka získal prestižní francouzské ocenění Diapason d'Or za březen 2007.

Zemlinského kvarteto pravidelně koncertuje v České republice i v zahraničí - Německo, Rakousko, Francie, Itálie, Švýcarsko, Belgie, Španělsko, Bulharsko, Maďarsko, Slovensko, Kanada, USA, Brazílie, Jižní Korea. Vystoupilo v Library of Congress ve Washingtonu, v Cité de la Musique v Paříži, v Seoul Arts Center v Jižní Korei nebo opakovaně na Pražském Jaru.

¹[Http://www.zemlinskyquartet.cz/homecs.html](http://www.zemlinskyquartet.cz/homecs.html) [online]. [cit. 2016-04-25].

1.1 Přejmenování²

Ačkoliv bylo původní jméno souboru Penguin Quartet v České republice velmi dobře známé a dá se říct, že se díky osobitému humoru souboru těšilo i velké oblibě, nebylo bohužel už tak dobře přijímáno v zahraničí. Proto se soubor v roce 2005 obrátil na Zemlinského nadaci ve Vídni s žádostí o toto jméno, které bylo posléze nadací souboru propůjčeno. V prosinci roku 2005 se tedy Penguin Quartet oficiálně přejmenovává na Zemlinského kvarteto. Alexander Zemlinsky sice nebyl český autor, ale jeho život je s Čechami intenzivně provázán - v letech 1911-1927 působil v Praze jako šéfdirigent Německé opery (nyní budova Státní opery), skladatel a v neposlední řadě jako významný pedagog. Také zde zkomponoval svůj druhý, třetí a čtvrtý kvartet, které samozřejmě tvoří nedílnou součást základního repertoáru Zemlinského kvarteta.

1.2 Členové - životopis³

František Souček (1. housle) studoval na Pražské konzervatoři u J. Foltýna a roku 2005 pod vedením I. Štrause absolvoval Hudební Akademii múzických umění v Praze. Několik let po sobě získal 1. cenu na mezinárodní Kocianovi soutěži (1994/1996). V roce 1995 se zúčastnil mezinárodního festivalu H. Wieniawskiho v Polsku. V roce 1996 a 1997 se zúčastnil letní akademie v Semmeringu v Rakousku. V roce 1997 získal 1. cenu v soutěži Concertino Praga (sólové housle). V letech 1999–2003 byl pravidelným vítězem plného stipendia na hudební škole v Meadowmount v USA, kde studoval u vyhlášeného profesora S. Shippse a v roce 2002 byl v rámci studia členem smyčcového sexteta společně s Pinchaselem Zukermanem. V roce 2002 získal 2. cenu na mezinárodní soutěži Beethovenův Hradec. Od roku 2006 učí pravidelně na mezinárodní Hudební Akademii v Plzni, kde působí také organizačně. V současné době vyučuje na Pražské konzervatoři sólové housle a komorní hudbu.

Petr Střížek (2. housle) v letech 1995–2002 studoval na Pražské konzervatoři pod vedením P. Kudelásky. Poté studoval na Hudební Akademii múzických umění v Praze ve třídě J. Pazdery. Hrál houslové koncerty W. A. Mozarta a CH. de Bériota s Jihočeskou komorní filharmonií a se Sukovým komorním orchestrem. V roce 1998 se zúčastnil letní houslové školy u pedagoga T. Vargy v Sionu (Švýcarsko) a v tomtéž

² Rozhovor s Petrem Holmanem

³ Elektronická korespondence s Petrem Holmanem

roce získal 3. cenu na mezinárodní soutěži Beethovenův Hradec.

Petr Holman (viola) původně studoval Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy, kde absolvoval v roce 1998. V letech 1993–1994 byl členem Northwestern University Symphony Orchestra v Chicagu (USA). Od roku 1994 studoval Pražskou konzervatoř u K. Doležala, kterou ukončil absolutoriem v roce 2001. V roce 2000 získal 1. cenu na mezinárodní soutěži Beethovenův Hradec. V letech 1997 – 2004 byl členem Symfonického orchestru Českého rozhlasu a v roce 2001 vystoupil s tímto orchestrem i sólově. Od roku 2006 společně s Františkem Součkem učí na mezinárodní Hudební Akademii v Plzni. V současné době učí na Pražské konzervatoři sólovou violu, orchestrální party a komorní hudbu.

Vladimír Fortin (violoncello) studoval od roku 1988 u M. Škampy. V roce 1996 ukončil střední ekonomickou školu. V roce 1997 se zúčastnil masterclassu v Semeringu v Rakousku. V roce 2002 absolvoval ve třídě prof. J. Chuchra na Hudební Akademii múzických umění v Praze. Na jeho absolventským koncertě ho doprovázela Pardubická komorní filharmonie. V roce 2011 nahrál Sonátu a moll pro violoncello a klavír od A. Zemlinského pro francouzskou firmu Praga Digitals.

2. ALEXANDER ZEMLINSKY⁴

Je jedním ze skladatelů, kteří v dnešní době nepožívají velké popularity, ale byli ve své době velmi uznáváni. Jeho dílo nijak nezměnilo hudební dějiny, ale patří k autentickému svědectví o bouřlivém vývoji v hudbě v letech 1890-1940. Zemlinsky stojí v jakémsi mezičase mezi hudebními styly, ale v této pozici si dokázal najít bohatý a zcela nezaměnitelný hudební jazyk. Jeho osobnost a dílo symbolizují jedno z nejvíce fascinujících období evropského umění.

Narodil se 14. 10. 1871 ve Vídni. Pocházel z nábožensky i národně smíšené rodiny. Otec - Adolf von Zemlinsky byl katolík, který v roce 1870 konvertoval k židovství. Matka - Clara Sema se narodila v Sarajevu, její otec byl sefardský žid a její matka muslimka.

Zemlinského hudební nadání se projevilo již v raném věku, a tak jej ve třinácti letech rodiče zapsali na vídeňskou konzervatoř. Do ukončení studií v roce 1892 tam Zemlinsky zkomponoval svá první díla inspirovaná Johannesem Brahmem, jenž jej velmi podporoval a později se i zasadil o vydání jeho klarinetového tria op.3 (1896) a smyčcového kvarteta č.1 (1896) u nakladatele Simrocka. Zemlinského bohatě melodická romantizující hudební řeč se naplno projevila v dalších raných dílech, jako je např. symfonie d moll (1892/93), která byla zároveň jeho absolvenstskou prací, či v sonátě pro violoncello a klavír (1894).

Po ukončení studií začal Zemlinsky postupně nacházet své místo v pulzujícím hudebním životě města Vídně. Zásadními momenty v jeho životě - lidsky i umělecky - se v této době stala setkání s Arnoldem Schönbergem a Almou Schindlerovou, pozdější manželkou Gustava Mahlera. Schönberg, který u Zemlinského studoval skladbu a který si roku 1906 vzal za ženu jeho sestru Matildu, se stal jeho největším přítelem i uměleckým partnerem. Se svou žákyní Almou Schindlerovou prožil Zemlinsky nepřilíší šťastný, ale osudový milostný vztah, který ukončila až její známost s Gustavem Mahlerem.

Po roce 1900 se Zemlinsky jako skladatel i dirigent stal významnou osobností hudební Vídně. První stálé dirigentské angažmá ho přivedlo do Carlova divadla (1900 - 1904), později i do divadla Na Vídeňce, kde se věnoval výhradně operetám. Vážnějším repertoárem se začal zabývat v roce 1904, kdy se stal prvním kapelníkem

⁴ www.zemlinsky.at [online]. [cit. 2016-04-24].

Lidové opery a krátký čas byl i kapelníkem Dvorní opery, kam ho doporučil Gustav Mahler. I přes obrovské vypětí v roli šéfa opery dokázal být skladatelsky velmi činný. Do roku 1910 napsal čtyři opery - např. *Es war einmal* (premiéra 1900 pod taktovkou Gustava Mahlera), ale vznikla i další díla, z nichž nejnámější jsou např. symfonická báseň *Mořská panna* (1902/3) nebo *symfonie B dur* (1902/3).

V letech 1911-1927 působil Zemlinsky v Praze jako umělecký ředitel opery Nového německého divadla (současná budova Státní opery). Zde slavil své největší dirigentské úspěchy. Zejména jeho nastudování děl Mozarta a Wagnera se těšilo velkému uznání pro jeho přirozenou a citlivou interpretaci sloužící především hudbě samotné. Velmi nadčasově a odvážně si vedl i v dramaturgickém plánu, když na programy koncertů zařazoval vedle klasického repertoáru také Mahlera, Schönberga, Bartóka, Janáčka, Křenka, Milhauda, Dukase, Berga, Weberna či Korngolda. Mnohá díla navíc uvedl v Praze jako světovou premiéru. Dirigoval také Českou filharmonii. Pozice dirigenta a od roku 1920 i profesora skladby na Německé hudební akademii mu sice nedovolovala věnovat se naplno vlastní tvorbě, avšak přesto jsou díla vzniklá v tomto období - např. *Lyrická symfonie* (1922/23), *smýčcový kvartet č.2* (1915) či dvě operní aktovky podle Oskara Wilda *Florenská tragédie* (1917) a *Skřítek* (1921) - považována za vrchol jeho tvorby. Zemlinského kompoziční vyjadřování se v této době začalo významně odpoutávat od romantického vnímání harmonie a přiklonilo se směrem k nastupující tradici druhé vídeňské školy. Avšak ani ve svých pozdních dílech nikdy definitivně neopustil tonalitu.

Poslední pražské roky provázela Zemlinského zklamání a ztráty. V roce 1923 mu zemřela sestra a přátelství se Schönbergem se ocitlo v krizi. V létě 1927 opustil Prahu a nastoupil na místo prvního kapelníka Krollovy opery v Berlíně, kde strávil šest let. Zde provedl mnohá představení vyvolávající velký zájem, ale i přesto byla jeho osobnost zastíněna plejádou mladých nastupujících dirigentů, jako např. Otto Klemperer, Georg Szell nebo Erich Kleiber. V roce 1931 přijal úvazek na Vyšší hudební škole, kde ale po převzetí moci národními socialisty byl nucen dát výpověď. Vrátil se tedy se svou ženou Louise do rodné Vídně. I přes svou vynikající pověst už nemohl Zemlinsky v kulturním životě Vídně, podléhající politickým vlivům, trvale zakotvit. Měl sice konečně prostor na komponování - napsal např. *smýčcový kvartet č.4* (1936) a pracoval na opeře *Král Kandaules*, avšak po roce 1938 mu politické poměry nedovolily svobodně pracovat. A poté co Hitler přepadl Rakousko, emigroval i s rodinou přes Prahu, Belgii a Francii do USA. Do New Yorku doplul jako zlomený muž, jeho zdravotní

stav se prudce zhoršil. Vzdal se myšlenky na uvedení své nové opery a komponoval jen příležitostně. Naposledy na sebe upozornil v roce 1940 uvedením Symfoniety. Po několika mrtvicích zemřel 15. 3. 1942 ve svém domě v Larchmontu u New Yorku.

Po desetiletí byl poté Zemlinského odkaz přehlížen, až teprve v sedmdesátých letech začala být opět prováděna a nahrávána jeho stěžejní díla. To vedlo k znovuoobjevení autora, jehož tvorba spojuje hudební trendy přelomu 19. a 20. století. Za definitivní potvrzení jeho novodobé pozice můžeme považovat premiéru jeho poslední opery *Král Kandaules* ve Státní opeře v Hamburku v roce 1996.

2.1 Nadace Alexandra Zemlinského

Tato rakouská nadace (Alexander–Zemlinsky–Fonds bei der Gesellschaft der Musikfreunde in Wien) byla založena v roce 1989 paní Louise Zemlinsky, druhou manželkou Alexandra Zemlinského. Po její smrti v roce 1992 připadla nadaci všechna práva spojená se skladatelovou tvorbou. Cílem nadace je podporovat koncertní provedení Zemlinského skladeb a vědecký výzkum týkající se jeho života a díla. Nadace spolupracuje s vydavatelstvími Universal Edition (Vídeň) a Ricordi (Mnichov) na kritickém vydání Zemlinského tvorby.

Od roku 1996 uděluje nadace Cenu A. Zemlinského (Alexander–Zemlinsky . Preis) osobnostem nebo institucím, které se významným způsobem zasloužily o povědomí o Alexanderu Zemlinském. Do této chvíle cenu získal Operní dům v Hamburku, vídeňská Volksoper, dirigent Riccardo Chailly a James Colon a hudební vědec Antony Beaumont. Nadace též začala udělovat Cenu pro mladé umělce a badatele (Alexander–Zemlinsky–Förderpreis). Tuto cenu získal vídeňský soubor Artis Quartet, hudební vědec Uwe Sommer, zpěvačka Hermine Haselböck a v roce 2009 samozřejmě i Zemlinského kvarteto.

Členy představenstva nadace jsou velmi známé osobnosti – Peter Dannenberg, Peter Marboe, Gerd Albrecht, Thomas Angyan, Christoph von Dohnányi, James Levine a Peter Ruzicka.

3. ZEMLINSKÉHO KVARTETO⁵

3.1 Vznik kvarteta

Zemliského kvarteto vzniklo oficiálně v roce 1994. Členové souboru se ovšem potkávali již dříve a to v Pražském studentském orchestru. V jeho čele stál umělecký vedoucí Mirko Škampa, vynikající violoncellový pedagog, který podporoval nejen hru orchestrální, ale též komorní a tak v roce 1990 sestavil smyčcové kvarteto Pražského studentského orchestru. Již tehdy se v souboru sešli violista Petr Holman a původní sekundista Zemliského kvarteta David Kalista. O dva roky později se přidal violoncellista Vladimír Fortin a v roce 1994 do kvarteta nastoupil současný primarius František Souček. Od první zkoušky v září roku 1994 pod svým původním názvem Penguin Quartet začali počítat oficiální historii.

3.2 Členové kvarteta

Členové souboru se lišili jak věkem, tak původním zaměřením studia – nikdy se nesešli všichni v jeden okamžik na jedné škole. V roce oficiálního vzniku kvarteta nastoupil František Souček na Pražskou konzervatoř k Jaroslavu Foltýnovi (člen Dvořákova kvarteta). Petr Holman studoval Matematicko–fyzikální fakultu Univerzity Karlovy a o dva roky později také začal studovat na Pražské konzervatoři. Vladimír Fortin studoval Obchodní akademii a zároveň se připravoval na přijímací zkoušky na Hudební akademii múzických umění v Praze, kam byl přijat do třídy prof. Josefa Chuchra. David Kalista – nejstarší člen souboru, byl již v době založení kvarteta členem skupiny 2. houslí orchestru Státní opery Praha. V roce 1999 jej z důvodu velké pracovní vytíženosti a ze zdravotních důvodů vystřídal současný sekundista Petr Střížek, který byl v té době studentem Pražské konzervatoře ve třídě Pavla Kudeláška (bývalý člen Dvořákova kvarteta a nyní člen kvarteta Apollon). Tato výměna sekundisty byla jedinou personální změnou v historii souboru. Od roku 1999 tedy hraje Zemliského kvarteto ve složení – František Souček, Petr Střížek, Petr Holman a Vladimír Fortin.

⁵ Osobní rozhovor a elektronická korespondence s Petrem Holmanem

3.3 Studijní začátky kvarteta a první pedagogové

V samotných začátcích souboru pracovali členové po večerech a zcela nad rámec svých studijních povinností, dobrovolně a z lásky k hudbě. Již tehdy však pravidelně zkoušeli a pořádali svá první vystoupení. Vedení měli tehdy poněkud občasné, zato vynikající – kvartetu tehdy výrazně pomohli při soukromých konzultacích kvartetní mistři Pavel Hůla (člen Kocianova kvarteta) a Jan Kvapil (člen Talichova kvarteta). Teprve v roce 1998 byla souboru na základě podané žádosti udělena speciální výjimka tehdejším ředitelem Pražské konzervatoře Věroslavem Neumannem a mohli nastoupit k řádnému studiu komorní hry do třídy Karla Přibyla (člen Kvarteta hl. m. Prahy). Podobnou výjimku kvarteto získalo i později na Hudební akademii múzických umění v Praze, kde studovalo pod vedením Václava Bernáška (člen Kocianova kvarteta).

3.4 Významné okamžiky po studii

Od roku 2001 jsou hlavními mentory Zemlinského kvarteta členové Pražákova kvarteta, zejména pak Josef Klusoň a Václav Remeš, kteří souboru nejen předali (a stále předávají) mnohé zkušenosti, ale také soubor mnohokrát podpořili v kariéře. Jedním ze zásadních okamžiků bylo doporučení, na základě kterého kvarteto nastoupilo na Musikakademie Basel ve Švýcarsku, kde v letech 2005–2008 studovalo kvartetní hru u legendárního pedagoga a primária LaSalle Quartet – Waltera Levina. Poté v letech 2006–2010 členové Zemlinského kvarteta působili jako asistenti Waltera Levina. Setkání s tímto primáriem znamenalo pro soubor zásadní moment a definitivně dovršilo posun k plné profesionalizaci souboru. Byl to i vliv právě Waltera Levina, který zapříčinil přejmenování souboru z Penguin Quartet na Zemlinského kvarteto.

3.5 Zkoušení

Zemlinského kvarteto již asi patnáct let zkouší v bytě rodičů sekundisty Petra Střížka. V tomto bytě Petr Střížek vyrostl, a když on i jeho sestra opustili dětský pokoj a přestěhovali se se svými partnery do svého, rodiče laskavě kvartetu nabídli, že v tomto pokoji může zkoušet. Byt i sousedé jsou na klasickou hudbu zvyklí – Arnošt Střížek byl po celý svůj aktivní hudební život klavíristou Pražského tria, které v tomto

bytě zkoušelo snad 40 let, a tak Zemlinského kvarteto plynule navázalo na tradici tohoto „genius loci“.

Všichni čtyři hudebníci se kvartetu věnují naplno, pro všechny je to hlavní zdroj příjmů, a také tomu odpovídá přístup ke zkoušení. Je-li potřeba zkoušet, pracovat, připravovat nový program či nahrávky, tak kvarteto zkouší každý den. Pro práci je standardně vyhrazeno celé dopoledne, ale v praxi se vše domlouvá specificky – základní vlastností života hudebníka je nepravidelnost, a tak se zkoušení vždy přizpůsobuje koncertnímu programu či ostatním plánům všech čtyř umělců. Tento fakt je mimo jiné považován za obrovskou výhodu oproti hře v orchestru – zkoušení je možné naplánovat a případně měnit a rušit de facto jakkoliv, organizace pouze čtyř lidí v tomto ohledu dává veliký prostor a možnosti, za které jsou všichni čtyři členové kvarteta velmi vděční.

4. KONCETOVÁNÍ, SOUTĚŽE, NAHRÁVKY⁶

4.1 První koncert

První celovečerní vystoupení kvarteta – tehdy ještě pod původním názvem Penguin Quartet, se konalo 19. 4. 1995 v aule Arcibiskupského gymnázia v Praze. Vyprodaný sál si tehdy vyslechl Kvartetní větu c moll op. Posth. Franze Schuberta, smyčcový kvartet č. 1 od Alexandra Borodina a Dvě věty pro smyčcový kvartet Dmitrije Šostakoviče.

Jejich první koncert v zahraničí se uskutečnil 10. 5. 1998 v galerii německého městečka Kempten. Na programu bylo Adagio a fuga W. A. Mozarta, smyčcový kvartet c moll op. 18/4 L. van Beethovena a smyčcový kvartet d moll op. 34 od A. Dvořáka.

4.2 Soutěže

Souboř na sebe poprvé výrazněji upozornil v roce 1999, kdy zvítězil na mezinárodní soutěži Beethovenův Hradec, kde byla soubořu rovněž udělena cena za nejlepší interpretaci kvartetu L. van Beethovena. V roce 2003 zvítězili na mezinárodní soutěži New Talent v Bratislavě. V roce 2005 byla kvartetu udělena Cena Českého spolku pro komorní hudbu a získalo též 2. cenu na soutěži Pražského Jara. Kvarteto bylo laureátem na mezinárodní soutěži smyčcových kvartet v Londýně (2006) a zároveň získalo cenu publika, a také laureátem v kanadském Banffu (2007). V roce 2009 získalo cenu Nadace Alexandra Zemlinského ve Vídni. A zatím největším úspěchem soubořu je vítězství na jedné z nejprestižnějších mezinárodních soutěží smyčcových kvartet ve francouzském Bordeaux v roce 2010.

Mezinárodní soutěž smyčcových kvartet v Bordeaux byla založena v roce 1999 a probíhá jednou za tři roky. Účastní se jí soubořory z celého světa a soutěž je považována za jednu z největších a nejprestižnějších soutěží na světě.

⁶ Elektronická korespondence s Petrem Holmanem

4.3 CD a ceny za nahrávky

První profilový kompaktní disk z 28. března 2003 obsahující skladby českých mistrů A. Dvořáka, L. Janáčka, J. Suka a F. X. Richtera, natočil soubor ještě pod svým původním názvem Penguin Quartet. Nahrávka vznikla pod hlavičkou nahrávací společnosti Bohemia Music. A v únoru roku 2004 vyšla na toto CD kritika v prestižním hudebním časopisu The Strad.

Druhé CD s téměř kompletním dílem J. Suka z roku 2004 si objednala dánská firma Classico. V lednu 2005 se taktéž dočkala kritiky v hudebním časopisu The Strad a nahrávka byla důležitým impulsem ke koncertu kvarteta na mezinárodním hudebním festivalu Pražské Jaro, který se uskutečnil v roce 2005.

Od roku 2006 natáčí Zemlinského kvarteto exkluzivně pro francouzskou firmu Praga Digitals. Hned první společný projekt – soubor čtyř CD s ranou kvartetní tvorbou A. Dvořáka – získal prestižní francouzské ocenění „Diapason d’Or“ za březen 2007.

Prestižní ocenění „Diapason d’Or“ je doporučení vynikajících nahrávek od recenzentů francouzského časopisu Diapason. Je rovnocenné oceněním jako jsou „Editor Choice“ a „Disc of the Month“ v britském časopisu Gramophone.

Praga Digitals spolupracuje také se sólisty jako je např. Michal Kaňka, Ivan Klánský, Slávka Pěchočová a s komorními soubory Pražákovo kvarteto, Kociánovo kvarteto, Guarneri trio, České noneto.

V červnu 2007 bylo vydáno CD se dvěma smyčcovými kvartety A. Zemlinského a v lednu 2008 vyšel komplet raných kvartetů F. Schuberta. U příležitosti 200. výročí narození F. Mendelssohna Bartholdyho vzniklo další CD společně s Pražákovým kvartetem, natočili violový kvintet op. 18 F. Mendelssohn – Bartoldy. Ve spolupráci s Kocianovým kvartetem natočili kompletní dílo V. Kalabise – tento projekt se také objevil na dvou koncertech Pražského Jara 2009 a získal prestižní ocenění „Choc de la Musique“.

V roce 2011 kvarteto natočilo CD s díly všech tří hlavních představitelů první vídeňské školy – Haydnův smyčcový kvartet C dur „Císařský“, Mozartův smyčcový kvartet C dur „Disonantní“ a Beethovenův smyčcový kvartet B dur „La Malinconia“. V letech 2006, 2010 a 2011 též natočili kompletní komorní dílo A. Zemlinského a v roce 2012 vzniklo unikátní CD se španělskou hudbou.

Jednoznačně nejvýraznějším počinem poslední doby je dokončení kompletní kvartetní tvorby A. Dvořáka (2012–2014) – CD s Dvořákovými kvartety op. 34 a op. 106 získalo v Kanadě cenu „CD of the week CBC“.

4.4 Koncertní turné

Dosud nejdelší turné trvalo šest týdnů a vycházelo z účasti na mezinárodní soutěži smyčcových kvartet v kanadském Banffu. Této soutěže se soubor zúčastnil třikrát. První účast v roce 2001 byla jednou z úplně prvních konfrontací s atmosférou velkých světových soutěží. Druhá účast roku 2004 byla pravděpodobně klíčová. Soubor sice nepostoupil do finálního kola, ale drtivá většina publika a mnoho hudebních kritiků byla přesvědčena, že kvarteto mělo do finále postoupit. Tento fakt se posléze projevil tak, že soubor obdržel mnohá pozvání na koncerty do Kanady. Jednotlivé koncerty se posléze změnily ve „šňůru“ koncertů a to nejdelší turné po Kanadě a USA proložilo kvarteto roku 2007 svou 3. účastí na soutěži v Banffu a získalo 2. cenu.

4.5 Nejhezčí turné⁷

Jednoznačně největší zážitek si kvarteto vždy odnese z londýnské Wigmore Hall. Toto proslavené místo není tak známé náhodou – jedná se o vynikající sál, který skutečně kombinuje všechny prvky, které má skvělý sál splňovat – nádherné prostředí, vynikající akustika pro všechny diváky, výborný pocit na pódiu, perfektní zázemí, pozorné a početné publikum, a v neposlední řadě též prostor uchvátí svou historií, která je zdokumentována celou řadou fotografií nejslavnějších světových umělců, kteří v tomto sále vystupovali.

A budeme-li se pak bavit o zemi, kterou kvarteto navštívilo, tak se určitě přeneseme na Havaj. Kvarteto mělo možnost tam účinkovat již třikrát a pokaždé se jedná o velký zážitek – vždy se snažíme najít čas na návštěvu nějakých přírodních skvostů (kterých je na Havaji požehnaně!) a užít si tamější uvolněnou a velmi příjemnou atmosféru. I po 21 letech strávených společně se stále členové Zemlinského kvarteta nezačlenili do vzorce natolik typického pro mnohá profesionální smyčcová

⁷ Rozhovor s Petrem Holmanem

kvarteta – nehádají se, mohou se vystát, rádi společně během cest proberou všechno možné od sportu přes politiku až po počítače, zajdou spolu rádi na pivo a jsou vlastně velmi šťastni, že mohou dělat práci, která je baví a naplňuje.

4.6 Plány do blízké budoucnosti

V blízké budoucnosti kvarteto plánuje menší zájezdy do Německa, Francie a Švýcarska, v červnu bude opět koncertovat v londýnské Wigmore Hall a v létě se chystá na řadu festivalů do Francie a Belgie. Významným počinem bude sezóna 2016/17, ve které se Zemlinského kvarteto stane rezidenčním souborem Českého spolku pro komorní hudbu, a tak bude mít příležitost třikrát se předvést před vlastním publikem na místě z nejkrásnějších – ve Dvořákově síni Rudolfiny.

4.7 Největší úspěch

Jak sami členové kvarteta tvrdí, za největší úspěch považují fakt, že se soubor stal jejich zaměstnáním, kterým se užívají a zároveň je jim kvartetní muzicírování stále zábavou, koníčkem, inspirací a zdrojem mnoha hudebních i osobních zážitků.

5. „ZEMLINSKÉHO KVARTETO HRAJE ZEMLINSKÉHO“⁸

Komorní tvorba Alexandra Zemlinského⁹ není nijak obsáhlá a dá se říct, že ani nijak zvlášť známá a často hraná. Vedle čtyř smyčcových kvartetů, které jsou samozřejmě na stálém repertoáru Zemlinského kvarteta, zkomponoval Alexander Zemlinsky i Dvě věty pro smyčcový kvartet a Smyčcový kvintet d moll. Zkomponoval také Tři kusy pro violoncello a klavír a trio d moll op. 3 pro klarinet (nebo housle), violoncello a klavír, Serenádu pro housle a klavír a sonátu a moll pro violoncello a klavír, kterou v podání Vladimíra Fortina natočila společnost Praga Digitals.

Všechna čtyři smyčcová kvarteta, smyčcový kvintet d moll, Dvě věty pro smyčcový kvartet a „Maiblumen blühten überall“ pro soprán a smyčcový sextet soubor provedl v letech 2011–2012 v cyklu „Zemlinského kvarteto hraje Zemlinského“. Tento unikátní projekt si soubor zorganizoval sám a hlavním cílem bylo postupně představit komorní tvorbu A. Zemlinského. Mimo velké významné podpory nadace A. Zemlinského ve Vídni byl mediálním partnerem projektu i Český rozhlas 3 – Vltava, který poskytl záznam nejen českým rozhlasovým posluchačům, ale i celoevropské rozhlasové síti EBU.

5.1 Smyčcový kvartet č.1

Smyčcový kvartet č.1 A dur, op. 4 byl napsán roku 1896 ve Vídni, kde měl i premiéru. Patří k raným skladbám Alexandra Zemlinského a má velmi blízko k dílům J. Brahmsa, který v době Zemlinského studií na vídeňské konzervatoři působil jako její ředitel. Brahmovi se Zemlinského hudba zamlouvala, a tak mu pomohl k vydání několika jeho děl – včetně tohoto kvartetu, u nakladatele Simrocka. Jak už bylo řečeno, dílo je silně ovlivněno J. Brahsem a to i přes to, že některá místa se harmonicky blíží spíše Wagnerovi. Schéma díla je čtyřvěté a celkem tradiční – rytmické Allegro con fuoco, Allegretto inspirované imaginární lidovou melodií s cikánským tancem ve střední části, široký a výrazný „pochod ve stylu chaconny“¹⁰ a živé Vivace con fuoco v ¾ taktu.

⁸ [Http://www.zemlinskyquartet.cz/homecs.html](http://www.zemlinskyquartet.cz/homecs.html) [online]. [cit. 2016-04-25].

⁹ [Www.zemlinsky.at](http://www.zemlinsky.at) [online]. [cit. 2016-04-24].

¹⁰ Walter Levin, LaSalle Quartet

Toto dílo (společně s 3. smyčcovým kvartetem Alexandera Zemlinského) natočilo Zemlinského kvarteto v březnu roku 2007 pro Praga Digitalis. Na CD vyšly tři výborné kritiky, které byly uveřejněny v časopisech The Strad, Ensemble a Gramophone.

5.2 Smyčcový kvartet č. 2

Smyčcový kvartet č.2 op. 15 dokončil A. Zemlinský v roce 1915, avšak první veřejné provedení se uskutečnilo až roku 1924 ve Vídni v podání Rosé Quartett. Toto dílo obsahuje formální i harmonické analogie se Schönbergovým kvartetem č.1 op 7 a ve své době bylo považováno za estetický manifest. Odráží odlišnosti, které v té době vyvstaly mezi hudebním jazykem A. Schönberga a G. Mahlera. Jako kontrast k obvyklé formě je kvartet strukturálně postaven jako monumentální jednovětý blok (Adagio – Allegro), podobně jako Schönbergův op. 7 či Komorní symfonie op. 9. A. Zemlinský používá formu blízkou suitě, jejíž centrální téma se střídá s melodicky či rytmicky kontrastními epizodami, jejichž motivy jsou odvozeny ze stejného materiálu představeného v úvodní osmnáctitaktové introdukci. Rozměrná, hustá a expresivní partitura obsahuje přednesové poznámky v Mahlerově stylu, např. „wild“ (divoce) či „verhetzt“ (popuzeně). Tento kvartet dokládá Zemlinského volbu tonality a klasické formy, což jej zřetelně odlišuje od Schönbergovy cesty k atonalitě.

Tento kvartet se objevil společně se smyčcovým kvartetem č.4 a Dvěma větami pro smyčcový kvartet na CD, které vydalo Zemlinského kvarteto roku 2007.

5.3 Smyčcový kvartet č.3

A. Zemlinský během svého pražského pobytu zkomponoval smyčcový kvartet č. 3, op. 19. Působil v Praze jako dirigent a ve volných chvílích komponoval, toto dílo dokončil 13. září 1924, je to datum, které uvedl v rukopisu. Kvartet je věnován příteli A. Zemlinského a profesorovi Frierdichu Baxbaumovi – primářiovi Buxbaumova kvarteta, které se ujalo premiéry díla 26. října 1924 v Lipsku. Zemlinskému se na klasickém čtyřvětém schématu podařilo dosáhnout nových cílů. V rámci důsledného respektování formy zkombinoval Bergovsky melodickou invenci (Romanza), komplikovanou kontrapunktickou práci (Allegretto) a sarkastický humor (Thema mit Variationen, Burleske). Expresionistický výraz díla, které působí v porovnání

s monumentální partiturou druhého kvartetu op. 15 až zkratkovitě, je v podstatě postludím hudební i duševní náplně Lyrické symfonie op. 18.

5.4 Smyčcový kvartet č.4

Poslední smyčcový kvartet č. 4, op. 25 A. Zemlinského je poctou Albanu Bergovi, který zemřel v roce 1935. Kvartet byl dokončen v roce 1936, ale po celou dobu skladatelova života zůstal v rukopise, jelikož žádný vídeňský soubor nebyl ochoten jej provést. První vydání (Universal, Vídeň) i premiéra (21. 4. 1967, Vídeň) se uskutečnily více než čtvrt století po skladatelově smrti. Toto dílo bylo plně doceněno až díky LaSalle Quartet, které toto dílo uvádělo na koncertech po celém světě vedle dalších děl skladatelů druhé vídeňské školy – Schönberga, Berga a Weberna. Dílo má formu suity o šesti částech se společnými tématickými elementy. Jednotlivé věty jsou psány v kontrastních párech – lyrickou část střídá rychlá věta. Skladba je napsána ve Webernovsky úsporném stylu, což je pro pozdní tvorbu A. Zemlinského charakteristické. Tímto „náhrobním kamenem“ pro A. Berga prakticky ukončil svojí skladatelskou kariéru. Jediným dalším dílem, které poté dokončil, je Dvanáct písní op. 27.

5.5. Smyčcový kvintet

Na podzim roku 1894 začal A. Zemlinský pracovat na raném smyčcovém kvintetu pro dvoje housle, dvě violy a violoncello. Krátce před premiérou tohoto původně čtyřvětého díla, nahradil Zemlinský originální Finale novou větou. Bohužel úvodní Allegro a právě zmíněná poslední věta Prestissimo mit Humor jsou jedinými větami, které se z kvintetu dochovaly.

5.6 Dvě věty pro smyčcový kvartet

Teprve relativně nedávno vydané dílo v nakladatelství Ricordi (1994), vzniklo během skladatelova pobytu v Praze. V autorem plně dokončené první větě se objevuje disonančně jízlivá práce s motivem z Yankee Doodle - popěvku z časů americké války o nezávislost. Fragment druhé věty již způsoboval editorům A. Beaumontovi a W. Lollovi transkripční potíže, torzo Intermezza pak již nepovažovali za dostatečný materiál k rekonstrukci. V díle můžeme najít jisté melodické paralely se Symfonische

Gesänge (1929) či s tématy opery Der Kreidekreis (1932). Způsob Zemlinského hudební řeči zde také připomíná Bartóka a Berga.

5.7 Mailblumen blühten überall

Toto dílo je zhudebnění dvou úvodních strof básně Richarda Dehmela „Die Magd“. Rukopis tohoto díla, které je uložené v Library of Congress, končí v závěru třetí strofy a žádné další skici či související materiál se nedochovaly. Dílo zcela zřetelně o několik let předjímá Schönbergův smyčcový kvartet č. 2, op. 10 a jeho kombinaci hlasu a komorního smyčcového ansámblu. Kdyby Zemlinsky býval dokončil zhudebnění celé básně, mohlo se toto dílo zařadit mezi jeho kompozičně nejcennější skladby. Partitura Mailblumen není datována, uvážíme-li však, že vznikla v těsné blízkosti Schönbergovy Zjasněné noci (obě díla vycházela z poezie R. Dehmela), byla pravděpodobně napsána v letech 1898–1899. Fragment, který byl vydaný až v roce 1997, v žádném případě nepůsobí nedokončeným dojmem.

6. MIMOKVARTETNÍ AKTIVITY¹¹

6.1 Pedagogická činnost

Členové souboru působí vedle koncertní činnosti také pedagogicky. Vedle již zmíněného působení na Musikakademie Basel ve Švýcarsku se kvarteto průběžně představuje na mnohých mistrovských kurzech komorní hry – např. Coteaux de Gimone, Tournai, Stavelot, Dartington Summer School. František Souček a Petr Holman také učí na Pražské konzervatoři – F. Souček učí sólové housle a komorní hru a P. Holman vyučuje violové orchestrální party (jednu dobu byl členem violové skupiny Symfonického orchestru Českého rozhlasu) a taktéž komorní hru. Oba se pedagogicky i organizačně podíleli na Mezinárodní hudební akademii v Plzni a představili se i na individuálních mistrovských kurzech v Soběslavi a Českých Budějovicích.

6.2 Rodinný život¹²

To je samozřejmě věc obtížná, neboť v některých momentech skutečně kvartetní hráči nejsou příliš často doma, ale zatím se relativně daří. Všechny ženy jsou též hudebnice, žádný člen v tomto ohledu nezabrousil do jiných oblastí, a tak vědí dobře, co tento kvartetní život obnáší a jsou prozatím k tomuto velmi tolerantní. Děti je v kvartetu již sedm ve věku 2 až 10 let, spokojeně rostou, tak jen doufejme, že vše bude v klidu pokračovat dobře i nadále.

6.3 Volný čas¹³

Co se týče mimohudebního života kvarteta, má to každý člen trochu jinak. František Souček vyučuje na téměř plný úvazek na konzervatoři, a tak tři odpoledne v týdnu tráví výukou mladých nadějných houslistů. Mimo to chodí občas i rád na koncerty, a ve volném čase ho baví počítačové hry, četba knih a poslední dobou i geocaching.

Petr Střížek nedělá skutečně nic jiného než kvarteto, a tak má ve volném čase hodně prostoru pro svou rodinu a pro své koníčky – chalupářství, zahradničení a

¹¹ Elektronická korespondence s Petrem Holmanem

¹² Rozhovor s Petrem Holmanem

¹³ Rozhovor s Petrem Holmanem

zejména vaření. Rád tráví čas s kamarády a také skvěle maluje a vyrábí drobné umělecké předměty.

Petr Holman stráví poměrně značnou část svého volna u počítače, neboť organizuje a zařizuje celý běh kvarteta, a to stojí poměrně dost času a úsilí. Kromě rodiny má též rád sport (fotbal, badminton a sport v televizi) a též turistiku. I některé počítačové hry ho dokážou zaujmout.

Vladimír Fortin kromě rodiny tráví též hodně času u počítače – připravuje webové stránky kvarteta a zabývá se též psaním not a grafickými programy. Ve volném čase rád hraje poker, a s Františkem se na zájezdech též věnuje geocachingu.

Je jasné, že kvartetisté tráví společně mnoho času pracovně, ale i přesto je pořád v týmu Zemlinského kvarteta na poměry profesionálního kvarteta nezvykle dobrá nálada, různí kolegové společně rádi zajdou na pívko, na laser game, na geocaching, nebo stráví pěkný večer na Petrově chalupě.

ZÁVĚR

Když se ohlédnu za svou prací, jsem relativně spokojená s tím, že se mi podařilo neodklonit se od tématu a i přes občasné problémy s nedostatkem materiálu tuto práci dokončit. Když jsem téma vybírala, neuvědomila jsem si, že historie tohoto souboru není dlouhá a materiálu na zpracování nebude zas tak mnoho. Naštěstí spolupráce s violistou Petrem Holmanem byla výborná a dostalo se mi odpovědí na všechny mé dotazy. Snad jediné co mě trochu mrzí je fakt, že jsem z velké části musela čerpat z internetu. Jsem osobně spíše příznivcem knih, ale v tomto případě to bohužel nebylo možné.

Z mého původního plánu – zdokumentovat umělecký život Zemlinského kvarteta se navíc zrodila i jedna část práce zabývající se komorní tvorbou A. Zemlinského, která mi přijde velmi zajímavá, už jen pro svou podstatu vyzdvihnout dílo A. Zemlinského a skladatelskou osobnost jako takovou. Jistou dobu byl totiž tento skladatel zcela opomíjen a jeho díla nebyla provozována.

Již před tím, než jsem se do této práce pustila jsem Zemlinského kvarteto obdivovala. Kdykoliv hrají v Praze, moc ráda zajdu na jejich koncert. Jejich hráčské nasazení, umělecké kvality a „komunikace“ s publikem mě vždy nadchne a potěší, což se mi (přiznávám se veřejně) nestává moc často. Po napsání této práce je obdivuji nejen pro jejich umělecké kvality, ale i pro originalitu výběru programu a schopnost zorganizovat své koncerty. Jsem moc ráda, že v dnešní době která bezesporu nijak zvlášť „nefandí“ kultuře, se Zemlinského kvarteto živí tímto krásným oborem. Budu jim moc držet palce, aby se jim dál dařilo minimálně tak jako do teď a už se těším na jejich koncerty.

PRAMENY

osobní rozhovor a elektronická korespondence s violistou Petrem Holmanem

Http://www.zemlinskyquartet.cz/homecs.html [online]. [cit. 2016-04-25].

Http://www.zemlinsky.at/de/ [online]. [cit. 2016-04-25]

PŘÍLOHY



